

THE ROLE OF ENGLISH AS A GLOBAL LINGUA FRANCA

Ruxshona Bekturodova

Qarshi Davlat Universiteti, Filologiya

fakulteti, Ingliz tili yoʻnalishi

rbekturodova07@gmail.com

ANNOTATSIYA

Ingliz tili bugungi global dunyoda asosiy xalqaro aloqa vositasiga aylangan. Uning tarixiy ildizlari, keng tarqalganligi va turli sohalardagi taʼsiri maqolada yoritiladi. Maqolada ingliz tilining afzalliklari bilan birga, uning ijtimoiy va madaniy salbiy taʼsirlari ham tahlil qilinadi.

Kalit soʻzlar: ingliz tili, global til, aloqa, madaniyat, lingua franca.

ABSTRACT

English has become the primary medium of international communication in today's globalized world. This article discusses its historical development, global influence, and role in various domains. While highlighting its advantages, it also critically examines the challenges related to linguistic and cultural diversity.

Keywords: English language, global language, communication, culture, lingua franca.

KIRISH

Bugungi kunda globallashuv jarayoni barcha sohalarda oʻz taʼsirini koʻrsatmoqda. Til esa ushbu jarayonning asosiy vositalaridan biridir. Shular qatorida ingliz tili dunyo miqyosida xalqaro aloqa tili – lingua franca sifatida faoliyat yuritmoqda. U ilm-fan, taʼlim, texnologiya, savdo-sotiq, diplomatiya, madaniyat va ommaviy axborot vositalarida muhim rol oʻynaydi.

Maqolada ingliz tilining global tilga aylanishiga sabab boʻlgan omillar, uning jahon hamjamiyatidagi roli va ushbu jarayonning ijobiy-yoki salbiy tomonlari tahlil qilinadi.

ADABIYOTLAR TAHLILI VA METODOLOGIYA

Ingliz tilining xalqaro til sifatida shakllanish jarayoni ko‘plab olimlar tomonidan o‘rganilgan. D. Crystal (2003) ingliz tilining tarixiy taraqqiyoti va bugungi kundagi mavqei haqida atroflicha tahlil bergan. Shuningdek, Seidlhofer (2011) ingliz tilining lingua franca sifatida ishlatilishiga oid zamonaviy yondashuvlarni keltiradi.

Metodologik jihatdan maqolada tahlil, solishtirma, tarixiy va zamonaviy tilshunoslik usullari asosida fikrlar keltiriladi. Asosiy manbalar sifatida xalqaro tadqiqotlar va amaliy tajribalar tahlil qilinadi.

NATIJALAR

Ingliz tilining global maqomga ega bo‘lishining bir necha asosiy sabablari mavjud:

- Ingliz tilining grammatikasi boshqa tillarga nisbatan sodda va tez o‘zlashtiriladi.
- Britaniya imperiyasi va AQShning siyosiy-iqtisodiy ta’siri global miqyosda ingliz tilini keng yoyilishiga sabab bo‘lgan.
- Internet, dasturlash va texnologiyalar sohasi ingliz tilini asosiy aloqa vositasiga aylantirdi.
- Ingliz tilida axborotga kirish oson, ilmiy maqolalar va darsliklarning asosiy qismi ushbu tilda.
- Turizm, aviatsiya va diplomatik sohalarda ingliz tili asosiy muloqot vositasiga aylangan.

MUHOKAMA

Ingliz tilining keng qo‘llanilishi ijobiy jihatlar bilan birga bir qator muammolarni ham yuzaga keltirmoqda.

- Ko‘plab mahalliy tillar va madaniyatlar so‘nib borish xavfi ostida qolmoqda.
- Ingliz tilini bilmaydigan aholi qatlamlari global raqobatda orqada qolmoqda.
- Ingliz tilining ustunligi ba’zi hollarda g‘arb madaniyatining zo‘ravon tarzda eksport qilinishiga olib kelmoqda.

Shu sababli, til siyosati sohasida muvozanatni saqlash, ko‘p tillilikni targ‘ib qilish, mahalliy tillarni qo‘llab-quvvatlash dolzarb masalalardan biridir.

INGLIZ TILINING GLOBAL TA’SIRI

Ingliz tili dunyo miqyosidagi siyosiy, iqtisodiy va ijtimoiy jarayonlarga katta ta'sir ko'rsatmoqda. Masalan, xalqaro diplomatiya va siyosatda ingliz tili asosiy aloqavositasi hisoblanadi. BMT, YUNESKO, Yevropa Ittifoqi va boshqa xalqaro tashkilotlar ko'plab rasmiy hujjatlarni aynan ingliz tilida olib boradilar.

Bundan tashqari, ingliz tilining biznesdagi o'rnini ham muhim. Global kompaniyalar o'z hujjatlarini, muzokaralarini, shartnomalarini aksariyat hollarda ingliz tilida yuritadi. Bu esa iqtisodiy jihatdan rivojlanayotgan mamlakatlar uchun ingliz tilini o'rganishni zarur qilmoqda.

Shuningdek, ingliz tili ilm-fan olamida yetakchi til hisoblanadi. Deyarli barcha nufuzli ilmiy jurnallar maqolalarni ingliz tilida qabul qiladi. Bu holat olimlarni o'z izlanishlarini global auditoriyaga yetkazish uchun ingliz tilida yozishga undaydi.

TEKNOLOGIYA VA RAQAMLI MADANIYAT

Zamonaviy texnologiyalar va internet taraqqiyoti ingliz tilining keng tarqalishida asosiy omillardan biri bo'ldi. Katta texnologik kompaniyalar – Google, Apple, Microsoft, Meta – o'z mahsulot va xizmatlarini ingliz tilida ishlab chiqadi. Dasturlash tillarining asosiy sintaksisi ham ingliz tiliga asoslangan.

YouTube, Wikipedia, Google Scholar, ResearchGate, va boshqa ilmiy-ommaviy manbalar asosan ingliz tilida faoliyat yuritadi. Bu holat ingliz tilini nafaqat aloqa, balki bilim va ma'lumot olish vositasiga aylantiradi.

Bundan tashqari, sun'iy intellekt va mashinaviy o'qitish kabi ilg'or texnologiyalar ham asosan ingliz tilidagi ma'lumotlarga asoslanadi. Demak, texnologik rivojlanishdan orqada qolmaslik uchun ingliz tilini bilish zarur bo'lib qolmoqda.

TIL VA MADANIY XILMA-XILLIK

Ingliz tilining keng tarqalishi bilan birga, ko'plab mahalliy tillar yo'qolib borayotgani xavotir uyg'otmoqda. UNESCO ma'lumotlariga ko'ra, har ikki haftada dunyoda bitta til yo'qolmoqda. Bunga sabab, asosan, ingliz tilining ustunligidir.

Ba'zi hollarda ingliz tilining ustun mavqei g'arbiy madaniyat va qadriyatlarining boshqa hududlarga singishiga olib kelmoqda. Bu esa madaniyatsizlik emas, balki mahalliy madaniyatlarni inkor qilish xavfini tug'diradi.

Shu bois, til siyosatida muvozanat muhimdir. Mahalliy tillarni asrash, ularni ta'lim tizimiga joriy etish, madaniy merosni asrash orqali til va madaniyat xilma-xilligini saqlab qolish mumkin.

INGLIZ TILINING TA'LIM SOHASIDAGI O'RNI

Ingliz tili bugungi kunda dunyo miqyosida ta'lim olish imkoniyatlarini kengaytiruvchi vosita sifatida xizmat qilmoqda. Ko'plab nufuzli oliy o'quv yurtlari — Oksford, Kembrij, Garvard, MIT va boshqa universitetlarda o'qitish tili ingliz tilidir. Talabalar ushbu universitetlarda tahsil olish uchun IELTS, TOEFL kabi xalqaro imtihon tizimlaridan o'tishlari talab etiladi.

Bundan tashqari, internet orqali ta'lim olish imkoniyatlari — MOOC kurslari (Coursera, edX, Udemey) orqali berilayotgan darslarning aksariyati ingliz tilida bo'lib, bu esa tilni bilganlar uchun bilim olishning yangi ufqlarini ochadi. Shuningdek, ingliz tili o'rgatuvchi metodikalarning xilma-xilligi, didaktik vositalarning ko'pligi ham tilni o'rganishni yengillashtirmoqda.

INTERNET VA GLOBAL AXBOROT MA'LUMOTLARI

Internet axborot olamining asosiy manbaiga aylangan davrda, ingliz tilining ustuvorligi yanada ortdi. Hozirda internetdagi kontentning 60% dan ortig'i ingliz tilida. Wikipedia, Google, YouTube, Reddit, ResearchGate kabi resurslar asosan ingliz tilida ishlaydi. Ushbu tilni bilgan foydalanuvchi axborotni tez va samarali qabul qiladi hamda bilim doirasini kengaytiradi.

Bundan tashqari, xalqaro yangiliklar agentliklari — BBC, CNN, Reuters kabi ommaviy axborot vositalarining asosiy tili ham ingliz tilidir. Bu esa dunyoda sodir bo'layotgan voqealardan xabardor bo'lish uchun ingliz tilini o'rganishni yana-da muhimlashtiradi.

MADANIY INTEGRATSIYA VA INGLIZ TILI

Ingliz tili madaniy integratsiyaning asosiy vositasiga aylangan. Hozirgi kunda dunyo xalqlari o'rtasida madaniy almashinuv kuchaymoqda. Bu jarayonda ingliz tilining roli katta, chunki u turli millat vakillariga o'zaro madaniyat bilan tanishish,

adabiyot, kino, teatr, san'at namoyishlarini umumiy tilda tushunishga imkon yaratmoqda.

Misol uchun, xalqaro kinofestivallar, musiqa festivallari va san'at ko'rgazmalari ko'pincha ingliz tilida olib boriladi. Bu holat ingliz tilini faqat aloqa vositasi emas, balki global madaniyatga kirish eshigi sifatida qaralishiga sabab bo'lmoqda.

XALQARO TADBIRLAR VA INGLIZ TILINING ROLI

Xalqaro sport musobaqalari, forumlar, konferensiyalar, sammitlar va boshqa yirik tadbirlarda ingliz tili asosiy ishlatiladigan tildir. Bu, albatta, tilni bilgan shaxslar uchun global maydonda qatnashish imkoniyatlarini kengaytiradi.

Masalan, Olimpiya o'yinlari, Jahon chempionatlari, Davos forumlari, COP iqlim konferensiyalari – barchasi ingliz tilida olib boriladi. Natijada, ishtirokchilar ushbu til orqali bilim almashadi, hamkorlik qiladi va yangiliklardan boxabar bo'ladi.

XULOSA

Yuqoridagi tahlillar shuni ko'rsatadiki, ingliz tili global muloqot, texnologiya, ta'lim, madaniyat va iqtisodiyotda asosiy vositaga aylangan. Uning xalqaro maydondagi yetakchilik roli ko'p asrlik tarixiy jarayonlar, siyosiy-iqtisodiy ustunliklar va madaniy eksport bilan chambarchas bog'liq.

Ammo ingliz tilining keng tarqalishi til va madaniyat xilma-xilligiga salbiy ta'sir qilmasligi kerak. Mahalliy tillar va madaniy meroslarni asrab-avaylash, ularni yangi texnologiyalar yordamida rivojlantirish dolzarb vazifadir. Barcha tillar va madaniyatlar teng hurmatga loyiqdir, shuning uchun til siyosati global muvozanat va inklyuzivlik asosida olib borilishi lozim.

ADABIYOTLAR RO'YXATI (REFERENCES)

Crystal, D. (2003). English as a Global Language. Cambridge University Press.

Graddol, D. (2006). English Next. British Council.

Seidlhofer, B. (2011). Understanding English as a Lingua Franca. Oxford University Press.

Jenkins, J. (2007). English as a Lingua Franca: Attitude and Identity. Oxford University Press.

Phillipson, R. (1992). Linguistic Imperialism. Oxford University Press.

Kachru, B. B. (1990). The Alchemy of English: The Spread, Functions, and Models of Non-native Englishes. University of Illinois Press.

Modiano, M. (2001). Linguistic Imperialism, Cultural Integrity, and EIL. *ELT Journal*, 55(4), 339–346.